

Пропозиції
до проекту Закону України
«Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо особливостей
виплати пенсій особам, які вчинили кримінальне правопорушення проти
основ національної безпеки, громадської безпеки, миру, безпеки людства,
міжнародного правопорядку»
*(реєстр. № 10355 від 18.12.2023 р.)**

Метою законопроекту є оновлення організаційно-правових засад пенсійного забезпечення осіб, яких засуджено до обмеження чи позбавлення волі за вчинення умисних кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, громадської безпеки, миру, безпеки людства, міжнародного правопорядку.

Законопроект не суперечить Конституції України та міжнародним договорам, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Окремі положення проекту потребують доопрацювання з метою приведення їх у відповідність до інших законів.

Законопроектом пропонується внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України, якими встановлено: особливості призначення та виплати пенсій протягом строку відбування покарання особам, засудженим за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого частинами другою і третьою статті 109, статтею 258² Кримінального кодексу України; новий порядок забезпечення права на пенсію особам, засудженим до позбавлення волі за вчинення кримінального правопорушення проти основ національної безпеки, громадської безпеки, миру, безпеки людства, міжнародного правопорядку. Також пропонуються зміни до законів України: «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», «Про прокуратуру», «Про державну службу», якими змінюється порядок призначення та виплати пенсії особам, засудженим до позбавлення волі за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтями 109, 110, 110², 111, частинами третьою – восьмою статті 111¹, статтями 111², 113, 114, 114¹, 258, 258², 258³, 258⁵, 260, 437, 438, 441, 442, 447 Кримінального кодексу України; Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», якими визначається порядок виплати нарахованих, але не отриманих сум пенсій під час кримінального провадження та порядок припинення виплати пенсії після набуття процесуального статусу підозрюваного, обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення проти основ національної безпеки, громадської безпеки, миру, безпеки людства, міжнародного правопорядку.

Розглянувши законопроект, вважаємо слушним зазначити таке.

Пропозиції концептуального характеру.

Відповідно до статті 63 Конституції України засуджені особи користуються всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду. Права і свободи засуджених

можуть бути обмежені вироком суду й тільки тією мірою, яку визначено передусім кримінальним і кримінально-виконавчим законодавством та іншими законодавчими актами. З метою забезпечення дотримання нового порядку призначення і виплати пенсій засудженим та уникнення порушень їхніх прав ухвалення законопроекту повинно здійснюватися у комплексі (одночасно) з проектом Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо осіб, які підозрюються, обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення» (реєстр. № 10356 від 18.12.2023 р.), положеннями якого передбачено внесення змін до частини четвертої статті 374 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) щодо змісту резолютивної частини вироку суду. Відповідно до них резолютивна частина вироку суду має містити «рішення про виплату пенсії в розмірі, що не перевищує розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність».

Підтримуючи єдність механізму реалізації законодавчих норм шляхом врегулювання взаємодії органів досудового розслідування, судів у кримінальних провадженнях і Пенсійного фонду України, необхідно зазначити, що зміни до частини першої статті 49 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» пропонують нову підставу для припинення через 6 місяців виплати пенсії особам, підозрюваним, обвинуваченим у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених статтями 109, 110, 110², 111, частинами третьою – восьмою статті 111¹, статтями 111², 113, 114, 114¹, 258, 258², 258³, 258⁵, 260, 437, 438, 441, 442, 447 Кримінального кодексу України, і оголошеним у розшук (за пропозицією законопроекту – і в міжнародний розшук, проте таке поняття не використовує чинний КПК).

Відповідно до законодавства, припинення виплати пенсії може здійснюватися за рішенням територіальних органів Пенсійного фонду України або за рішенням суду. Прийняття такої пропозиції у галузевому законодавстві потребує врегулювання механізму, за якого органи досудового розслідування, прокурор, суд повинні будуть повідомляти Пенсійний фонд України про такі випадки. Проте слід враховувати, що відповідно до Конституції України: громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом (стаття 24); особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду; ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину (частини перша, друга статті 62). У зв'язку з цим виникає необхідність з'ясування статусу «припинення виплати пенсії» у кримінальному провадженні. Якщо це захід забезпечення кримінального провадження (відносно підозрюваного, обвинуваченого), то є потреба його врегулювання у відповідному законодавстві, у тому числі щодо реалізації через взаємодію з територіальними органами Пенсійного фонду України.

У концептуальному плані незрозуміло, чому пропонований механізм стосується лише пенсій. На нашу думку, обмеження можливостей осіб, які

перебувають у розшуку, користуватися грошовими коштами потребує більш узагальненого підходу, наприклад: блокування користування банківськими (зокрема й пенсійними) картками. Така практика існує у багатьох державах. Цей захід можна віднести до заходів забезпечення кримінального провадження, який застосовуватиметься за рішенням слідчого судді, і який видається ефективнішим у досягненні мети розшуку підозрюваного, обвинуваченого.

Зауваження щодо дотримання вимог техніко-юридичного характеру.

Із метою дотримання єдності термінології у законодавстві, вважаємо слушним зазначити таке. Стаття 281 КПК регулює питання розшуку лише підозрюваного. Обвинуваченим (підсудним) є особа, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду в порядку, передбаченому статтею 291 КПК (частина друга статті 42 КПК). Про розшук обвинуваченого йдеться в частині першій статті 335 КПК у контексті зупинення судового провадження.

У чинному КПК не вживається поняття «міжнародний розшук», не виокремлено його особливості.

Види ризиків ухвалення законопроекту.

Ризики ухвалення цього законопроекту переважно залежать від дотримання принципу комплексності внесення змін до законодавства. Водночас врахування зауважень дозволить уникнути ризику невідповідності законопроекту положенням кримінально-процесуального законодавства.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*